

№ 45 (866)
Снежань 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

Юбілей: 80 гадоў харэографу, фалькларысту Міколу Котаву –

стар. 3

Талака: як адзначаюць Катажынкi і Анджэйкі –

стар. 4

Спадчына: сакральныя мясціны беларусаў –

стар. 7

Пра маладоса связнаўчэства Анастасіа Ядзвігі чытае на стар. 3

«Краязнаўчай газеце» быць!

У адказ на нашу просьбу аб дапамозе газеце добрымі парадамі, а то і матэрыяльна, у рэдакцыю працягваюць паступаць прапановы ад чытачоў, аўтараў, краязнаўцаў і наогул ад зацікаўленых і апантаных добрымі справамі людзей. Нас радуе, што прыхільнікі краязнаўства не застаюцца аб'якавымі. Мы дзякуем усім, хто даслаў свае прапановы і спадзяемся, што на гэтым сувязь з рэдакцыяй не спыніцца.

Што ж да прапаноў, то большасць з іх прыймальныя і будуць улічаны рэдакцыяй. Аднак ёсць і некаторыя (іх зусім не шмат), з якімі пагадзіцца нельга. Напрыклад, прапанова змяніць назву газеты. Калі мы гэта зробім, то атрымаецца зусім новае выданне, неведомае сённяшнім чытачам і падпісчыкам. Павелічэнне падпіскі яно наўрад ці прынясе. У сённяшняй «Краязнаўчай газеце» ёсць свой імідж, свая аўдыторыя, і нам падаецца карысным супрацоўнічаць менавіта з ёю. Але гэта зусім не азначае, што нашы аўтары не могуць выказваць розныя прапановы, у тым ліку і радыкальныя.

Добрыя словы газеце і яе нядаўняму галоўнаму рэдактару Уладзіміру Пучынскаму выказаў «пастаянны чытач і аўтар допісаў Іван Захарэвіч».

Алесь Сімакоў з Гомеля акцэнтуюе ўвагу на мерах па захаванні «КГ»: «У часовым спыненні выха-

ду ёсць нейкі элемент палёгка – але якой? Тады проста знікне камфорт ад магчымасці спакойнага чытання на пераважна прыемныя тэмы, а ў многіх аўтараў не будзе месца, дзе яны могуць раскажаць пра свае мясціны і сваіх людзей. Лепш што-небудзь прыдумаць – і выходзіць. Хаця 6 раз у месяц – з павялічанай колькасцю старонак. Таму: не спыняйце выхад газеты ў 2022 годзе! Важна прыняць такое рашэнне, а потым ужо мабілізаваць сілы, каб забяспечыць выхад «КГ»».

Да гэтых слоў далучаецца і Мікалай Шуканаў са Жлобіна: «Падтрымліваю Алесь Сімакова, што захаванне «КГ» будзе самым лепшым помнікам для Уладзіміра Пучынскага. Канечне, плану ю зноў падпісацца на газету на 2022 год».

Аптымiстычна ставіцца да выхаду газеты і сям'я Людмiлы і Мiхаiла Собалю: «Спадзяемся! Верым, што газета будзе жыць!!!» І ў доказ гэтага паведамляюць пра падпіску на газету саміх і сваіх знаёмых (Алена Ермаловіч з Маладзечна, Ала Сушкова з Магілёва, Наталля Паварыч з Бабруйска). Вось і пабольшала чытачоў!

Памяці У. Пучынскага прысвяціў допіс Іван Лапо – «аўтар «Краязнаўчай газеты», журналіст, краязнаўца, член Беларускага

саюза журналістаў». Вельмі прачулыя словы кранаюць і заклікаюць памятаць добрых людзей і іх добрыя справы. Вось некаторыя вытрымкі з допісу:

«З Уладзімірам быў знаёмы яшчэ пад час яго працы ў часопісе «Вязька». Трэба прызнаць, ён быў добразычлівым чалавекам. Таварыскім. Спагадлівым. З павагай ставіўся да людзей. Па ўсім бачна, не толькі да мяне асабіста, але і кожнага з аўтараў сваёй газеты. Такім, якім і павiнен быць грамацкі журналіст, умелы кіраўнік, чулы чалавек, прстойны грамадзянін сваёй краіны.

Безумоўна, паспрыяў ён з'яўленню ў газеце маіх не толькі краязнаўчых публікацый, але і паэтычных радкоў пад рубрыкай «Творчасць нашых чытачоў». Ды нават удала ўдасканаліў асобныя з іх, за што я вельмі ўдзячны яму. Сам браўся за пяро пры неабходнасці. І з'яўляўся тады на старонках выдання яго допісы. На жаль, так і не паспеў спаўна раскрыцца ва ўсёй сваёй творчай красе яго талент на рэдактарскай пасадзе, бо займаў яе кароткі тэрмін.

Ужо з першых нумароў «Краязнаўчай газеты», падпісаных ім да друку, было бачна яго памкненне зрабіць яе больш цікавай, змястоўнай, падпісной. Ды і раней ён, працуючы намеснікам рэдак-

тара, прымаў значныя захады, каб лік падпісчыкаў галоўнай газеты краязнаўцаў краіны большаў.

І вось цяпер кагорта краязнаўцаў-даследчыкаў рэспублікі паменела на яшчэ аднаго актыўнага члена, чалавека, творцу... Але, як казаў пад час інтэрв'ю «ЛiМУ» вядомы паэт, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі 2021 года Віктар Шніп: «...ніколі не позна сказаць добрае слова...»

А яшчэ будзе просьба да «Краязнаўчай газеты» даслаць фота Уладзіміра Станіслававіча (можна некалькі), якія патрэбны для маёй будучай кнігі «Творцы Беларусі», дзе абавязкова знойдзецца месца і для артыкула памяці Уладзіміра Пучынскага».

Згаджаемся. Кажам добрыя словы на адрас і У. Пучынскага, і ўсіх тых, хто неаб'якавы да лёсу «КГ», хто піша ў газету, расказвае пра яе сваім сябрам і знаёмым, прапануе падпісацца, хто развівае краязнаўчы рух.

Так, словы падтрымкі і канкрэтныя прапановы для нас вельмі важныя. Але і канкрэтныя факты мы не можам не ўлічваць: на снежань ведамасная падпіска скарацілася на 2 экз., а індывідуальная павялічылася толькі на 9 экз., і гэта пры такім актыўным і зацікаўленым абмеркаванні ў Фэйсбуку ў групе краязнаўцаў Беларусі. Таксама трэба нагадаць, што ў ліпені быў 441 падпісчык, а ў лістападзе 388 (мінус 53). Можна, станоўчыя вынікі больш праявіцца ў падпісцы ў студзені 2022 года?

Рэдакцыя

Удзячымае дабрадзеянне

Няпростае фінансавое становішча ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчай газеты», які выдае фонд, змушае нас час ад часу звяртацца да сяброў, калегаў і проста неабыхавых асобаў з просьбамі аб матэрыяльнай дапамозе. Фонд культуры з удзячнасцю прымае ад неабыхавых людзей ахвяраванні, што ідуць у асноўным на пагашэнне запазычанасці за арэнду памяшкання.

Мы ўдзячныя ўсім, хто адгукнуўся цягам лістапада. Сёння назавем тых, хто падставіў плячо ў мінулым месяцы. Гэта шчырыя нашы сябры (прозвішчы ды імёны падаем так, як яны да нас прыходзяць):

Нагин В.П.,
Мудрачэнка Сяргей,
Асташэня А.А.,
Жвірко В.І.,
Кондратовіч Ігорь Геннадзевіч,
Шклярчук В.А.,

Храброва Н.Ф.,
Нагібовіч М.Л.,
Салавей Кацярына Лявонцьеўна,
Лобковский А.В.,
Юнчыц Сяргей Рыгоравіч,
Ульчич Л.И.,
Юркевич,
Боровский Л.Н.,
Соколовская В.Д.,
Ліўшыц М.А.,
Соколова Т.В.,
Аглушэвіч К.Л.

Шчыра ўдзячныя ўсім і кожнаму! Разам мы зможам адолець розныя выпрабаванні!

Для тых жа, хто таксама хацеў бы дапамагчы Беларускаму фонду культуры, падаем варыянты, як гэта можна зрабіць.

Па-першае, грошы можна пералічыць (з пазнакаю «Ахвяраванне») у любым банку на рахунак БФК: BY81BLBB30150100081886001001, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк», дирекцыя по г. Мінску, код

BLBBVY2X, УНП 100081886 (ахвяраванне або падтрымка «Краязнаўчай газеты»).

Грошы можна пералічыць і праз АРІП. Для гэтага трэба:

1. Выбраць:
Пункт «Система «Расчёт» (ЕРИП)
Благотворительность, общественные объединения
2. Выбраць паслугу, што аплачваецца: Пожертвование.

3. Для аплаты паслугі Пожертвование ўвядзіце свае прозвішча, імя, імя па бацьку.

4. Правярыць карэктнасць інфармацыі.
5. Ажыццявіць плацёж.

Калі Вы ажыццяўляеце плацёж у касе банка, калі ласка, паведаміце касіру аб неабходнасці правядзення плацяжу праз сістэму «Расчёт» (ЕРИП).

Выканкам Беларускага фонду культуры, рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»

На тым тыдні...

Ратуемся спадчынай

✓ З 22 лістапада цягам тыдня ў галерэі «Мабільная» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі працавала фотавыстава «**Беларускі погляд Даўгаўпілса**». Фотамастак-пачатковец, які нарадзіўся ў гэтым латвійскім горадзе, але мае беларускія карані, Эдуард Літвіноўскі, супрацоўнічаючы з Цэнтрам беларускай культуры Даўгаўпілскага гарадскога самакіравання, зрабіў больш за 40 здымкаў беларусаў Латгаліі ў нацыянальных касцюмах на фоне латвійскіх пейзажаў і гарадскога асяроддзя ў розныя поры года. Выстава адлюстроўвае багацце і разнастайнасць беларускага нацыянальнага касцюма.

Тут жа, у залі беларускай літаратуры, 24 лістапада адкрылася выстава «**Слова – багацце**», прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння беларускага літаратуразнаўца, крытыка, пісьменніка, краязнаўца Сцяпана Александровіча. Экспануюцца яго працы, прысвечаныя шляхам развіцця і фарміравання беларускай дакастрычніцкай літаратуры, даследаванню яе творчых узаемасувязяў са славянскімі літаратурамі, гісторыі беларускага кнігадрукавання і перыядычнага друку і інш.

✓ Гісторыка-культурны музей-запаведнік «Заслаўе» з 23 лістапада да канца года дэманструе шэраг маляваных дыянаў са сваіх фондаў на выставе «**Маляваны рай**». Дыяменты сярэд іх – працы мастака-прафесіянала Язэпа Драздовіча і аматаркі мастацтва Алены Кіш.

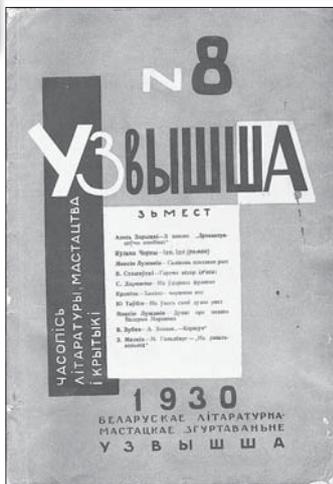
«Маляванкі» былі кропелькамі мастацтва ў простым інтэр'еры сялянскай хаты, яны давалі магчымасць хоць крыху адравацца ад клопатаў паўсядзён-

насці. На пакрытыя спецыяльнай асновай дыянавы фарбамі маляваліся замкі, палацы, вазы, казачныя персанажы, закаханыя пары, звыры... Часта такія дыянавы ствараліся ў падарунак да нейкага вялікага свята, напрыклад, маладым да вяселля. Звычайна стваралі іх мастакі-самавукі, аплатай за паслугі бралі ежу, часам грошы, атрымлівалі часовы прытулак у сем'ях. Спачатку, у першай палове XX ст., «маляванкі» ствараліся пераважна ўручную, затым быў запушчаны прамысловы выраб.

✓ Літаратурна-дакументальная экспазіцыя «**Залатая раница беларускага Адраджэння**» адкрылася 23 лістапада ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Яна прымеркаваная да 110-годдзя Юлія Таўбіна, 115-годдзя Андрэя Александровіча і Алеся Салагуба, 120-годдзя Міхаса Зарэцкага і Вітала Вольскага, 125-годдзя Кандрата Крапівы, Майсея Кульбака, Міхаса Чарота, 135-годдзя Змітрака Бядулі.

20 – 30-я гады XX ст. – адна з самых яркавых старонак у гісторыі беларускай літаратуры. Наведнікі музея пазнаёмяцца з друкам таго часу, мастацкімі творамі юбіляраў, даведваюцца пра тое, як «віравала» тэатральнае жыццё.

✓ Літаратурны музей Максіма Багдановіча 23 лістапада правёў Міжнародную навукова-практычную канферэнцыю «**Максім Багдановіч – новыя гарызонты навуковых даследаванняў**», прымеркаваную да 130-годдзя з дня нараджэння паэта (9 снежня). Літаратуразнаўцы, мовазнаўцы, музейныя спецыялісты, культурологі, гісторыкі, мастацтвазнаўцы з Беларусі, Расіі і ЗША абмяркоўвалі месца і ролю М. Багдановіча ў беларускай літаратурнай прасторы; сучаснае багдановічнаўства; ушанаванне памяці паэта і асобаў, з ім звязаных; выяўленне артэфактаў і дакументальных крыніцаў пра яго. Пазней плануецца выдаць зборнік дакладаў.

новіча ў сённяшняй культурнай прасторы; сучаснае багдановічнаўства; ушанаванне памяці паэта і асобаў, з ім звязаных; выяўленне артэфактаў і дакументальных крыніцаў пра яго. Пазней плануецца выдаць зборнік дакладаў.

У той жа дзень у музеі распачалася выстава прадметаў, якія папоўнілі фонды за юбілейныя дзесяцігоддзі ўстаноў, саракавы, год – «**КП – 2021**». Сярод скарбаў паштоўкі пачатку XX ст., фотаздымкі з першай экскурсіі па музейнай экспазіцыі, часопіс «Научное обозрение» за 1894 г., дзе ўпершыню былі надрукаваныя раздзелы з этнаграфічнага нарыса А.Я. Багдановіча «Пережитки в мирозерцании белорусов», часопіс «Сатирикон» за 1912 г. з вершам М. Багдановіча «Городская любовь». Пошукавая кампанія па выяўленні матэрыялаў, звязаных з жыццём і творчасцю паэта, вялася і самімі супрацоўнікамі, і аматарамі.

✓ З 26 лістапада да 12 снежня ў Баранавіцкім краязнаўчым музеі дэманструецца больш за 40 **графічных работ Валянціны Цехановіч**. Мастачка працуе ў станковай графіцы (пяро, аловак, туш, пастэль), акварэлі і манументальна-дэкаратыўным жывапісе. Яе прыцягваюць наядкія пейзажы ціхіх вулачак, куткі старой забудовы, фрагменты старажытных будынкаў – усё, што прымушае думаць: што ж

было ў гэтым свеце да цябе. Працам В. Цехановіч уласцівая абагульненасць, адсутнасць выпадковага, лаканічнасць мастацкіх прыёмаў.

✓ Выстава з незвычайнай назвай «**Смачна есці!**» распачалася 27 лістапада ў палацкім Музеі беларускага кнігадрукавання. Там можна пабачыць выданні з фондаў Нацыянальнага Палацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка, прысвечаныя ежы ў самым шырокім сэнсе: археалагічныя і этнаграфічныя даследаванні, кнігі, прысвечаныя традыцыйнай беларускай кухні і розным прадуктам харчавання, кулінарныя кнігі і літаратурна-мастацкія творы пра ежу. Дапаўняюць экспазіцыю археалагічныя матэрыялы і прадметы побыту, звязаныя з прыгатаваннем, захоўваннем і ўжываннем ежы. Арганізатары падкрэсліваюць, што ежа можа шмат расказаць пра звычкі і гурманскія густы, бытавыя традыцыі і духоўныя светаўяўленні чалавека і грамадства.

✓ Веткаўскі музей стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Р. Шклярэва працягвае ў сваім гомельскім філіяле **сезон этнавечары**. 27 лістапада можна было паўдзельнічаць у рэканструкцыі традыцыйнага беларускага вяселля.

Вяселле – цэль комплекс абрадавых дзеянняў, кожнае з якіх суправаджалася спевамі, якія, лічылася, стваралі ахоўны калідор для пераходу пары ў іншы статус. Раней вяселле гулялі адзін-два тыдні. Галоўным аtryбутам быў каравая, пячы яго было вялікай адказнасцю, гэта ніколі не давяралі рабіць удовам і жанчынам з сямейнымі цяжкасцямі. Напрыкладні імпрэзы цягам двух тыдняў праходзілі школа традыцыйнага спеву і майстар-класы, вынікам якіх стаў вясельны вянчок, абавязковы аtryбут убрання нявесты.

✓ Музей народнай архітэктуры і побыту ў в. Азяркі 28 лістапада зладзіў **мастацкую рэканструкцыю вячорак** на падставе этнаграфічных звестак. Цягам сустрэчы расказвалі беларускія казкі, праводзілі майстар-клас па беларускім танцам і гульніям. Вячоркі – даўні звычай вясковых дзяўчатаў збірацца асеннімі і зімовымі вечарамі за працай у адной хаце. На вячорках пралі, вышывалі, за працай жартавалі, расказвалі цікавыя здарэнні, казкі, паданні, былічкі, загадвалі загадкі, спявалі.

Скарыстаная інфармацыя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе», Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, Баранавіцкага краязнаўчага музея, Музея беларускага кнігадрукавання ў Полацку, Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый, Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту.

«Маляваны рай»

Нашы віншаванні

Рупліўца на ніве народнага мастацтва

У гэтыя дні 80-гадовы юбілей адзначае вядомы харэограф, рэжысёр, фалькларыст **Мікола КОТАЎ**. Большую частку свайго жыцця ён прысвяціў даследаванню, інтэрпрэтацыі і папулярызацыі харэаграфічнай культуры гістарычнай Тураўшчыны і Палескага рэгіёну. За гэты час стварыў ансамблі танца «Прыпяць» у Тураве, «Верасок» у вёсцы Верасніца Жыткавіцкага і «Ніва» ў вёсцы Рэмель Столінскага раёнаў, якім былі прысвоены найменні «народныя».

Была плённай праца балетмайстра-пастаноўшчыкам у ансамблі «Свята» Беларускай дзяржаўнай філармоніі, навуковым супрацоўнікам навукова-даследчай лабараторыі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Многія памятаюць Міколу Котава і як яскравага вядучага ў тэлеперадачах «Запрашаем на вяселлі» і «Спявай, душа». А яшчэ юбіляр падрыхтаваў і выдаў дзесяць невялікіх кніжак па традыцыйнай абрадавай

культуры беларусаў, на яго вершы створаны шэраг песень, у тым ліку «Матуліна хата», «Дранікі-бульбянікі» і іншыя.

Мікола Конанавіч, які бясконца аддадзены народным традыцыям, і сёння знаходзіцца ў добрай сцэнічнай форме, аб чым сведчыць яго знакаміты «шпагат», і ў гушчы культурнага жыцця, кіруе тэатрам фальклору «Матуліна хата», пастаянна прысутнічае на сцэнічных пляцоўках і разнастайных мерапрыемствах. Мікола Конанавіч – даўні і актыўны сябра Беларускага фонду культуры, сталы падпісчык і аўтар «Краязнаўчай газеты».

Вяканкам Беларускага фонду культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць паважнага юбіляра, зычаць яму моцнага здароўя, дабрабыту, творчага плёну і здзяйснення задуманага!

Праўда пра вайну вачыма партызана

Сёлета ў Мінску апублікаваны ўспаміны партызанскага камандзіра Уладзіміра Паўлава (1916 – 1993) «На левабярэжжы Дняпра...». А нядаўна яго дачка Ірына Яўсеева перадала ў дар Жлобінскаму гісторыка-краязнаўчага музея больш за 20 асобнікаў гэтай кнігі.

– Ужо многія гады ў фондах Жлобінскага гісторыка-краязнаўчага музея захоўваецца рукапіс успамінаў майго бацькі, – распавяла Ірына Уладзіміраўна. – Гэты арыгінал і стаў асновай для выдання кнігі. Рукапіс не раз быў запатрабаваны гісторыкамі і краязнаўцамі. Цяпер гэтая праўдзівая крыніца па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны будзе даступная больш шырокаму колу чытачоў.

Нарадзіўся Уладзімір Барысавіч у в. Шапарня сучаснага Жлобінскага раёна. У 1937-м быў прызваны ў войска. У 1939-м у якасці камандзіра зенітнага ўзвода прымаў удзел у савецка-фінляндскай вайне. Калі пачалася Вялікая Айчынная, ужо 23 чэрвеня

Ірына Яўсеева (злева) перадае кнігі ўспамінаў свайго бацькі Жлобінскаму гісторыка-краязнаўчага музея

1941 года ён, будучы камандзірам роты, прыняў свой першы бой пад Слонімам. Затым – адступленне. Кантужаны малады камандзір трапіў у акружэнне. Фронт тым часам значна адсунуўся на ўсход. І наш зямляк вырашыў вярнуцца ў родную вёску, дзе адразу ж уключыўся ў актыўную барацьбу з акупантамі. Па яго ініцыятыве ў Шапарні была створаная падпольная група.

Увосень 1942 года У. Паўлаў усталяваў сувязь з Жлобінскім падпольным райкамам партыі, ад якога атрымаў заданне арганізаваць партызанскі атрад на левым беразе Дняпра.

Камандны склад новага партызанскага атрада, які пазней быў названы ў гонар героя грамадзянскай вайны М.В. Фрунзэ, быў сфармаваны ў канцы 1942 года. Яго камандзірам і стаў У. Паўлаў.

Увесну 1943 года атрад удзельнічаў у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў складзе 10-й Журавіцкай партызанскай брыгады. Восенню гэтага ж года атрад з 317 байцоў злучыўся з рэгулярнымі часцямі Чырвонай Арміі.

Пасля вызвалення Жлобіншчыны У. Паўлаў працаваў дырэктарам Хальчанскай МТС. З 1945 года – загадчык міжраённага сельгасзабеспячэння Жлобінскага і Стрэшынскага раёнаў. З 1951 года займаўся ліквідацыяй дзіцячай беспрытульнасці. З 1955 года – горны майстар Жлобінскага кар’ера фармачных матэрыялаў. Узнагароджаны ордэнамі і медалямі.

Мікалай ШУКАНАЎ, краязнаўца, г. Жлобін
Фота аўтара і з архіва Жлобінскага гісторыка-краязнаўчага музея

Каб стаць прафесіяналам

Анастасія Ядзевіч, загадчыца аддзела культуры і вольнага часу аграгарадка Гервяты Астравецкага раёна з маленства марыла стаць работнікам культуры, паколькі ёй вельмі падабалася музыка. Насця – малады спецыяліст. Закончыла Лідскі дзяржаўны музычны каледж і вярнулася дамоў, на радзіму, каб радаваць сваёй творчасцю і ведамі землякоў.

Ёй было з каго браць прыклад. Дзяўчына часта прыбягала ў мясцовы клуб, яшчэ з маленства дапамагала яго супрацоўнікам ладзіць розныя мерапрыемствы. Сваёй настаўніцай яна па праве лічыць сваю папярэдніцу, ветэрана культуры Тарэсу Генрыхайну Бутвіла.

– Яшчэ як была маленькая, вельмі любіла спяваць, танцаваць, прыдумвала сабе канцэртныя касцюмы. Дзякуй мамі бацькам, якія своечасова заўважылі мае таленты і адправілі мяне ў школу мастацтваў, – успамінае Насця.

Амаль сем гадоў А. Ядзевіч наведвала харавы клас Гервяцкага філіяла Астравецкай дзіцячай школы мастацтваў. У Лідзе яна прадоўжыла навучанне па спецыяльнасці харавога дырыжыравання.

– Мне вельмі падабаецца працаваць і мець зносіны з людзьмі, паказваць ім харавую музыку і спеваў, – прадаўжае малады спецыяліст. – Да кожнага чалавека трэба мець свой падыход, але мне гэта не замінае. Сёння ў нас дзейнічаюць тры клубныя фарміраванні: дзіцячы тэатральны гурток «Знайчын театр», аматарскае аб’яднанне «Лавка рукоделія» і дарослы гурток вакальнага спеву «Медуніца». Кожны ахвотны можа знайсці ў нас цікавы занятка.

Як і многа гадоў таму, гарыць клубны агеньчык, заклікае зайсці, пацкавіцца, падабраць занятка па душы. Але апошнім часам вельмі складана займацца арганізацыяй вольнага часу жыхароў. І гэта не дзіўна: час гаджэтаў адвучыў людзей збірацца ў клубных установах. І тым не менш, Насця імкнецца зрабіць утульным памяшканне клуба. Пад час навагодніх святаў, восеніскіх ці веснавых дзён дзяўчына стварае фантастычныя-прыгожыя фотазоны, якія карыстаюцца попытам у месціцаў.

– Складана цяпер, у час пандэміі, збіраць вялікі аўдыторыю ў клубе, – дзеліцца Анастасія. – Але ўсё роўна я працую на тое, каб мамі землякам было дзе сабрацца, паглядзець канцэрт, паўдзельнічаць у мерапрыемствах і пасяджэннях аматарскіх аб’яднанняў і клубаў. Хочацца ўдывіцца жыццю ў сцены клуба. У марах стварыць моладзевы клуб, бо падлеткі школьнага ўзросту у нас частыя госці. Я лічу, што культура – душа грамадства і, спадзяюся, такім з’яўляецца і мой клуб у Гервятах. А я мару стаць проста прафесіяналам сваёй справы.

Гледзячы, як «гарыць» малады спецыяліст на працы, хочацца верыць, што культура краю хоць і ў маладых, але надзейных руках.

Галіна ФРАНЦКЕВІЧ, Астравецкі раён

Уладзімір Паўлаў

ostrovets.by

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Анджэйкі – час на варажбу

Імкліва надыходзіць чарговы Новы год. Няспынна набліжаецца часце – добрае, радаснае, чаканае і жаданае. Але пакуль мы дачакаемся, каб загадаць жаданне, ёсць магчымаць зрабіць гэта ўжо цяпер. Ды і не толькі загадаць, але і паваражыць.

Напрыканцы лістапада ў нашай мясцовасці адзначаюць Анджэйкі і Катажынкі – святы, калі дзяўчаты і хлопцы варажаць на нарочных, а таксама на будучыню. Святы некалі былі надзвычай папулярнымі сярод католікаў у Гродзенскім раёне, а цяпер гэтыя традыцыі захаваліся ў Сапоцкіне, трохі ў Адэльску і ваколіцах. Калі б не дрэнны эпідэміялагічны стан, які ўнёс свае карэктывы ў мерапрыемствы нашага культурнага жыцця, ва ўстановах культуры адбыліся б незвычайныя імпрэзы з пераапрапаннем і варажбымі.

Святы Катажынкі (з 24 на 25 лістапада) і Анджэйкі (з 29 на 30 лістапада) традыцыйна звязаныя з варажбой. На Катажынкі варажылі хлопцы, на Анджэйкі – дзяўчаты. «Сёння ўсё радзей варажаць на будучага мужа або жонку, а раней у гэту ноч у нас гэта былі вясельныя забавы, былі танцы, песні, варажылі і мужчыны, і жанчыны, і дзеці, і дарослыя, усе збіраліся на вачоркі. На Катажынкі амаль не варажылі, у нас традыцыя захавалася толькі на Анджэйкі», – успамінае жыхарка Адэльска Марыя Зігмундаўна Кандрусевіч (1939 г.н.).

Як вядома, святыя называюць у гонар святога Анджэя, імянны якога прыпадаюць на 29 – 30 лістапада. Па-беларуску гэтае свята называлася б Андрэйкі – ад імя Андрэй.

Абрад мае доўгую гісторыю і народнае паходжанне. У даўнія часы дзяўчаты збіраліся вечарам 29 лістапада і пачыналі варажыць. Варажба заканчвалася ў ноч на 30 лістапада. У каталіцкай традыцыі Анджэйкі – гэта таксама апошні дзень, калі можна весяліцца і праводзіць розныя забаўляльныя вечарыны, бо пазней пачынаўся Адвэнт – час падрыхтоўкі да Нараджэння Хрыстовага, спалучаны з постама.

Асноўным пытаннем, якое цікавіла дзяўчатаў, было тое, калі і за каго яны выйдзе замуж. Бо ж вядома, раней замужжа для дзяўчыны было самай галоўнай справай у жыцці.

«Дзяўчаты хутка хапалі ў хаце бярэмя паленаў і з ім выбягалі на вуліцу, каб там палічыць. Цотны лік азначаў хуткае вяселле. Паненкі таксама лічылі штыкетнік “тынь, тынец, кавалер, удавец”: калі выходзіў цотны лік (пара), то трэба было рыхтавацца да замужжа. А з якога боку меў прыехаць кавалер? А з таго, з якога вечарам забрахаў сабака», – дзеліцца ўспамінамі Марыя Зігмундаўна.

На Анджэйкі нельга было плакаць, таму што гэта азначала слёзы цягам цэлага наступнага года. Пры гэтым рэкамендавалася грызці арэхі, каб зубы былі здаровыя. Дзяўчаты, сабраўшыся ў хаце, варажылі на тое, якая з іх першай выйдзе замуж. Яны сядзілі ў кола на падлозе і кожная насупраць сябе насыпала жменьку ячменю. Усярэдзіну кола пускалі пеўня. І тая дзяўчына мела першай выйсці замуж, жменьку ячменю якой птушка пачынала

першай дзяўбсці. Дарэчы, такія ж варажбы былі і на Каляды.

Увогуле, спосабаў варажбы было шмат, у залежнасці ад рэгіёну. «Адным з папулярных у нас была варажба пры дапамозе расплоленага воску ў посуд з халоднай вадой. У маладосці мы вельмі чакалі гэтага свята. Воск лілі праз вушка старога ключа ў халодную ваду і глядзелі, што выйшла, ды інтэрпрэтавалі вылітую фігуру. Застылую постаць падносяць да сцяны і свецяць на яе так, каб атрымаўся выразны цень, а ўжо па цені спрабуюць разгадаць, што прыгатаваў ім лёс. Калі, напрыклад, васковая фігура нагадвала ксяндза, то гэта магло азначаць хуткае вянчанне. Сёння гэта толькі весёлая забава», – расказвае Святлана Ганчыц, бібліятэкар Сапоцкінскай гарпасялковай бібліятэкі – цэнтра турызму і краязнаўства, дзе варажба на Анджэйкі вельмі папулярная і сёння.

А чаму варажылі менавіта на Анджэйкі? А таму, што святы Анджэй з'яўляецца патронам незамужніх дзяўчатаў, і каб хутка знайсці адпаведнага кандыдата і выйсці замуж, дзяўчаты ў малітвах прасілі дапамогі менавіта ў гэтага святаго. Дарэчы, традыцыя Анджэек была характэрная не толькі для католікаў, але і для праваслаўных у некаторых рэгіёнах, але ў Гродзенскім раёне пра гэта ніхто з праваслаўных вернікаў не чуў.

Як паведамілі старажылы Адэльска, старым абрадам лічылася традыцыя зрэвання галінак вішні напярэдадні дня св. Анджэя. Галінкі ставілі ў ваду, і калі яны на Каляды пачыналі зацігаць, гэта азначала хуткае замужжа.

Гэтыя два святы непарыўна звязаныя, пра гэта казалі так: «Катажынка ключы страціла, а Анджэйкі знайшоў і скрыпкі замкнуў», таму што дзень св. Анджэя пачынае калядны пост, калі ўжо ніякія скрыпкі гучаць не павінны.

А што ж рабілі хлопцы? Яны таксама не заставаліся ўбакі, хацелі даведацца пра будучыню і варажылі напярэдадні дня св. Катажыны, 24 лістапада. Як можаце здагадацца, гэты дзень называецца Катажынкі, у гонар святой. Але з цягам часу Катажынкі сталі забывацца, і ў Гродзенскім раёне зусім зніклі.

Хоць даведацца імя нарочнага – чысціце яблыкі. Гэта яшчэ адзін просты

і вельмі папулярны сярод дзяўчатаў спосаб даведацца сваю будучыню. Трэба зрэзаць з яблыка тонкі пласт лупіны адной стужкай і ачысты кінуць за спіну. Вельмі часта яны падаюць так, што можна ўбачыць літару, з якой будзе пачынацца імя будучага мужа.

Самым цікавым і незвычайным «магічным» абрадам на свяце Анджэйкі ў Сапоцкіне была, мабыць, гульня з абуткам маладзіц! Усе незамужнія дзяўчыны здымаюць адін боцік (з левай нагі) і складаюць абутак у адну лінію ад супрацьлеглай сцяны па накірунку да выхаду і перастаўляюць іх: апошні боцік ставіцца перад першым, і так да таго часу, пакуль адзін з іх не закране парога. Тая дзяўчына, якой належаў гэты шчаслівы боцік, першая выйдзе замуж.

Да майго здзіўлення песня, якую нагадала нам Марыя Зігмундаўна, спявалі я ў суседняй Польшчы, так і ў Адэльску:

Gdzie jest ta ulica,
gdzie jest ten dom,

Gdzie jest ta dziewczyna
co kocham ja?

Znalazłem ulicę,
znalazłem dom,

Znalazłem dziewczynę
co kocham ja.

Гэта ўсім вядомая «Круціцца, верціцца шар голубой», якая мае розныя па змесце куплеты, але аднолькавы прыпеў:

Гдзе эта улица, гдзе этот дом,
Гдзе эта барышня,
што я влюблён?

Вот эта улица, вот этот дом,
Вот эта барышня,
што я влюблён.

А пакуль этнографы будуць высвятляць, чаму менавіта святы Андрэй – апостал, рыбак і паплетнік Хрыста – стаў заступнікам для вольных варажбаў, я ўпэўненая, добрая традыцыя адзначаць гэтае свята будзе працягвацца. Рабіце, як нашы продкі: гуляйце ў гульні, танцуйце і спявайце нават пад карокае, калі няма сярод вас музыкаў, частуйцеся смачнымі стравамі, прыгатаванымі сваімі рукамі, паспрабуйце паваражыць, і самае галоўнае – любіце і паважайце адно аднаго, і тады нават без варажбы ўсё ў вас будзе добра!

Наталія РАМАНОВІЧ,
вядучы метадыст па рэалізацыі
культурна-дзелавых праектаў
і развіцці турызму
Гродзенскага раённага
культурна-інфармацыйнага
цэнтра

Фота з сайта rgazeta.by

Школьнае краязнаўства

Ці можна прачнуцца паэтам, або Загадка Браніслава Ермашкевіча

(Заканчэнне.
Пачатак у № 44)

Тэматычная разнастайнасць і мастацка-вобразная адметнасць лірыкі

Адкуль жа пачаўся паэт Б. Ермашкевіч? Адны яго чытачы скажуць, што пачаўся ён ад матчыных песень ды ад шуму дубровы – нездарма ж нарадзіўся ў мясцінах, багатых на лясы. Ім цяжка будзе запярэчыць, бо каму ж з нас не спявала над калыскай маці, каго не зачароўвалі ў дзяцінстве таямнічыя і загадкавыя гаі, бары, пушчы ды дубровы, дзе жыўць казачныя зьяры, птушкі, фантастычныя істоты?

Толькі ж варта ўгадаць, што дзяцінства будучага паэта было азмочана вайной, калі было не да казак і песень, калі давялося перажыць балючую страту сястрычкі, гібель бацькі, магілка якога да гэтага часу невядомая. Успаміны пра той час напісаны мовай суровай, стрыманай, падобнай да прозы:

*З матуляй выжыў і тады,
Калі фашысцы найміт
З павязкай белай нарукінай,
Прыставіўшы наган
да галавы майёй,*

Пытай у маці:

– Кажы, дзе партызаны?!

Але не толькі перажытае ў дзяцінстве паспрыяла таму, каб на працягу далайшага жыцця, поўнага добрых падзей і светлых уражанняў, розум і душа маладога чалавека не проста адгукаліся на патрэбу дня, а вучыліся бацьчы сувязь паміж учарашнім і сённяшнім, вучыліся разважаць, аналізаваць, супастаўляць. А ў сталыя гады мудраму чалавеку захацацца падзяліцца з людзьмі сваімі назіраннямі, і схільнасць да філасофскіх абагульненняў паспрыяе нараджэнню вершаў філасофскага накірунку, у якіх Браніслаў Іосіфавіч выведзе ўласную формулу дастойнага жыцця.

*Каб дасягнуць шчаслівай долі,
Жадання трапяткога мала.
Лепш пад дыктоўку ўласнай волі
Грабці сваім вяслом удаля.*

Лірыка грамадзянскага гучання займае ў творчай скарбонцы Б. Ермашкевіча значнае месца. Магчыма, у ім прачнуўся паэт, каб натхніна і ўзнёсла выказаць сваю любоў да роднай зямлі, да яе мовы, да яе працавітых людзей, каб выказаць удзячнасць тым, хто зборю для нашчадкаў матчынае слова і прымножыў гэты духоўны скарб. У зборніку «Абярэг», якую крытыкі называлі «душой напісанай кнігай», змешчаныя нізка вершаў-прысвячэнняў Ф. Багушэвічу, Янку Купалу, Якубу Коласу, М. Багдановічу, Цётцы, Э. Ажэшка, Міхасю Васільку. Лейтэматывам гэтых вершаў гучыць падзяка класікам літаратуры за тое, што іх жыццё і творчасць дапама-

гаюць паэту зразумець: «*Беларус я. Народ мой – асілак, / Ну а я – яго парастак новы*».

А можа, паэтычнае абуджэнне пачалося ўжо тады, калі малады афіцэр у пераездах з аднаго месца службы на другое сумаваў па родным краі, успамінаў дзіцячыя і юнацкія снежкі і марыў «*травы палыновай у полі панюхаць, / барэля валошак у жыцце нарацаць, / ды шчэ каб паслухаць хоць краечкам вуха, / як хораша могуць дзяўчаты спяваць*»?

Ці калі нязменная прыгожыя пацупці да любімай жанчыны выліваліся ў такія ж прыгожыя радкі:

*Толькі лоба мне жоўтае лісце,
Яго восеньскі шчодрый матуці,
Калі ў мілых вацах, як калісцы,
Прамень любасці ішч не астывіў...*

Нягледзячы на тое, што пейзажная і інтымная лірыка не існуюць у паэтычных зборніках Б. Ермашкевіча як асобныя раздзелы, а хутчэй, суіснуюць з вершамі філасофскага і грамадзянскага накірунку, узбагачаючы іх сэнсавы змест і раскрываючы паўнату пацупціў лірычнага героя, – яны сцвярджаюць таленавітасць чалавека, чуйнага да музыкі слова:

*Паланы, лес, трава, папары,
Туман, прыніклы да вады,
І дожджык ад прыэстай хмары,
І конь, не спутаны, гняды.*

*Бязроз кудлатых акаварэлі,
Грамы вясенніх навалыніц,
Дзеён неабсяжныя арэлі,
Што падалі з размаху ніц.*

*І ліст, ахоплены кружэннем,
І церпкі пах травы густой
Былі найлепшым суцязшэннем
І лекамі душы майёй.*

Не толькі зборнік «Абярэг», але і больш раннія зборнікі і нізкі вершаў Б. Ермашкевіча сведчаць пра яго прыхільнасць да традыцыйнасці ў паэзіі. Ён піша лірычныя вершы, балады, санеты, прысвячэнныя, па словах паэтэсы Галіны Самойла, «*галоўным, на думку паэта, жыццёвым каштоўнасцям: Радзіме, людзям, каханню, прыродзе, творчасці, душэўным памкненням чалавека*».

Мова яго твораў мілагучная, ціхалынная, разважлівая. Паэт не ўнікае сталых эпітэтаў, уласцівых вуснай народнай творчасці («*белы свет, нямытая сіла, сівы дым, залаты пясок, грэшныя душы*»), не адмаўляецца ад сталых літаратурных эпітэтаў, якія ўспрымаюцца як непазвальныя словазлучэнні («*стомленыя рукі, сціплы набытак, радасныя мары, жыццёвы шлях, шчодрый плён, шчодрая рука, светлая хваля, добрая надзея, надзённы хлеб, новы век, жыццёвае крэда, залатое пяро, творчы шлях, вечны вясень*»). Але гэтая прыхільнасць да моўнай усталяванасці сведчаць не пра застыласць думкі і неадназначнасць творчасці, а пра грунтоўнасць, пра жаданне жыццёвай устойлівасці, пра задаволенасць паэта і яго лірычнага героя тым свегаўладкаваннем, што пакінутае ў спадчыну папярэднікамі.

Тым больш што ў паэзіі Б. Ермашкевіч умее быць «сучасным», і «модным», і «арыгінальным». Якія выразныя вобразы паўстаюць са спалучэнняў *лянівых спіны, незваротны вырай, белы час, замгелая хата, разварэджаны месяц, беласкурая бяроза, чуллівая душа, вячэсты склад, бацькоўская вяршыня*. Разважаючы ж пра «*вірлівасць*» супярэчлівага сённяшняга веку, паэт спадзяецца, што «*і яго пакліча пэўны час у віртуальны свет перасяліцца*». А ў вершы «*Натхнёнасць*» іранічна прызнаецца: «*Пнуўся я да камп'ютарнай кнопкі, / Каб гармонію слоў паспытаць...*».

Паэтычнае бачанне свету праяўляецца ў цікавых параўнаннях: *бяроза «стаіць паненкай тонкай», «шлях, як на чаўне», «лятаць, бы стрыж, па свеце», «як воблачка, плыве дарога», «зло, нібыта сьч, знішчае зоркі», «уцеха дзецям, як сонца, свеціць»*.

Напоўніцу карыстаецца Браніслаў Іосіфавіч і такім багатым на эмоцыі і на вобразнасць мастацкім сродкам, як метафара. І зноў побач з вядомымі ўжо крылатымі выразамі «*гартаваць вольны дух*», «*вартваць слова і пяро*», «*уваскрэсла надзея*», «*знявечыць шлях*», «*сышлі вякі*», «*засцілаў дарогі лістапад*» кладуцца ў паэтычны радкі свежыя, яркія ўвасабленні «*зямля вучыла кленчыць*», «*лета скончыць спеваў*», «*стромкасць гары запрашала*», «*сад прыбдаў паставу*», «*з гарэзнай вышыні ... глядзяць аблогі*».

На нашу думку, метафарычнасць – адна з найбольш адметных у паэзіі Б. Ермашкевіча моўных асаблівасцяў. Часам метафара «ажыўляе» думкі, уздымае настрой, а часам «згупсць» сумныя фарбы, прымушае задумацца, успомніць, пабываць...

Назваднай бядой пакрыты

І наш беларускі край:

Чарнобылем перарыты

Нагоняшні каравы...

Са карысцю сцвярджэння аб тым, што ў асобе Б. Ермашкевіча мы маем надзалегага не толькі чуйнай душой, шырокім бачаннем свету, дабрывіні сэрца і вастрыні думкі, але і адоранага паэтычным талентам чалавека, гаворыць той факт, што яму ўжо падпарадкаваліся розныя вершаваныя формы. Сярод іх вершы-прысвячэнні, вершы-думкі, вершы-песні, вершы-выразы, вершы-санеты. У даследаванні намі зборніку «Абярэг» змешчаны раздзел пад назвай «Радком класічнага санета», які пачынаецца вершам «*Душа твараца*».

Радком класічнага санета

Напоўнена душа твараца.

Той музыцы няма канца,

Як і няма канца сусвету.

Пярэсты шлях ёсць у паэта,

А луг квяцісты – у вянка,

А выраз ёсць у дзівака,

Нам варта напісаць пра гэта.

*Сярод вялікасці планет
Ляжыць паэзіі аснова.
І новая страфа затова*

*Замкнуць класічны той санет,
Якому прысягнуў паэт
Усёй душою свайго слова.*

Ці ёсць гэтаму тлумачэнне? Верагодна, ёсць, бо «нішто не ўзнікае з нічога». Толькі адным словам, адным радком, нават адным даследаваннем не патлумачыш, у якім куточку сэрца так доўга хавалася «*золата душы*» звычайнага чалавека, які нарадзіўся, вырас, узмужнеў і пасталеў, а затым падзяліў гэтым «золатам» з людзьмі, а яны назвалі яго паэтам.

На карысць нашай думкі аб тым, што «паэтам прачнуцца можна» і што наш зямляк Б. Ермашкевіч якраз і прыйшоў у паэзію такім незвычайным шляхам, гаворыць і прызнанне яго як паэта чытачамі, літаратурнымі крытыкамі, выдаўцамі, прыняцце яго творчасці «братамі па пяры».

У прадмове да зборніка «Навучанне зямлёй» паэт Юрка Голуб адзначае: «*...не марнеў і ў ваенных гарадках запас любові ад роднага, якой надзяліла хлапчука-бязбацькавіча з-пад Барысава і маці, і матчына мова, і радзімы кут над Бярэзінай. І былы ваісковец Браніслаў Ермашкевіч пляшчотна ўзяўся за паэтычнае пяро, і яго без асаблівага змушэння адказала яму ўзаемнасцю*».

У музеі «Літаратурны Космас Мётчы» захоўваецца ксеракопія Дыплама лаўрэата, якім быў узнагароджаны наш зямляк за лепшы паэтычны твор пра Гродна, знаходзяцца газеткі і часопісы з яго вершамі, падараваныя школе.

Роднай школе

*Калі твоей парог
разнасцяжыцца раннем,
Успыхнуць у душах дзіцячых агні.
Няхай беларускаю мовай
старанна
Нашчадкі размножаць свае карані!*

Сёння ў свае амаль восемдзесят пяць Браніслаў Іосіфавіч поўны плана і задум, неаб'якавы да падзеяў у краіне і ў свеце, малады душой і сэрцам, фізічна актыўны чалавек. Яго вялікая мара – у каторы раз зноў сустрэцца з роднай школай, з вёскай дзяцінства, з незабыўнымі сцежкамі юнацтва. Пажадайма жа і яму, і нам здзяйснення гэтай мары!

*Вікторыя КАНДРАТАВА,
вучаніца 9 класа
Мётчанскага
дзіцячага сада – сярэдняй школы
Барысаўскага раёна
Кіраўнік: Антаніна АБРАМОВІЧ,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры*

(Друкуецца з невялікімі скарачэннямі)

Прыказкі і загадкі з Іўеўскага краю

Пазакласнае мерапрыемства для 5 класа

(праграма агульнаадукацыйнай школы, праграма для дзяцей з цяжкасцямі ў навучанні, праграма для дзяцей з цяжкімі парушэннямі маўлення. Калі сярод удзельнікаў пазакласнага мерапрыемства няма дзяцей з АПФР, то заданні для такіх удзельнікаў можна апусціць)

Мерапрыемства праводзіцца ў актавай зале школы. У ім прымаюць удзел вучні 5-х класаў. Запрашаюцца вучні 6-х класаў. На ім таксама прысутнічаюць дырэктар школы, намеснік дырэктара па вучэбна-выхаваўчай рабоце, намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце, настаўнік-дэфектолаг, педагог-арганізатар, класныя кіраўнікі 5-х і 6-х класаў.

Мэта:

- пазнаёміць вучняў з некаторымі прыказкамі, прымаўкамі і загадкамі, што сустракаліся ў вёсках нашага краю, далучыць іх да культурнай спадчыны сваёй малой радзімы;
- выхоўваць цікавасць да побыту і культуры свайго краю;
- развіваць майстэрства выразнага чытанья і вуснага маўлення.

Абсталяванне: алфавіт на асобных аркушах, руска-беларускія слоўнікі, прыказкі і прымаўкі на асобных аркушах, карткі да гульні, сюжэтныя малюнк-загадкі, сюжэтныя малюнк-загадкі, малюнк-загадкі з выявамі прыладаў працы, плакаты з прыказкамі, запісы песняў, граматы для ўдзельнікаў мерапрыемства і актыўных удзельнікаў конкурсу для гледачоў.

Сабака Шарык (вучань 6 класа ў касцюме сабакі). Добры дзень, паважаны прысутныя! Як прыемна вам мне бачыць! Хачу вам сказаць, што хутка да нас прыйдуць госці, якія раскажуць нам шмат цікавага.

Уваходзяць дзед Янак і бабка Лена, дзед Франак і вядучы.

Дзед Янак (настаўнік гісторыі ў нацыянальным касцюме). Шчырае прывітанне ўсім прысутным! Шарык гаварыў, што прыйшоў час за працу брацца. Таму мы і пачнём.

Вядучы (класны кіраўнік 5 класа ў нацыянальным касцюме). Сёння мы ўспомнім прыказкі, прымаўкі і загадкі аб працы, якія можна было пачуць у вёсках нашай малой радзімы ў 50–90-я гады мінулага стагоддзя.

Дзед Франак (кіраўнік школьнага музея ў нацыянальным касцюме). Дзень добры ўсім! Дзеткі, што ж мы называем прыказкай?

(Адказы дзяцей)

Дзед Франак. Малайцы! Цяпер я буду чытаць пачатак прыказкі, а вы да кожнага слова, якое пачулі, знаходзіце слова з супрацьлеглым значэннем.

Дрэннаму пасеву дрэнны і ўзыход. – Добраму ўраджаю добрая і ўборка (вучням з АПФР патрэбна назваць трэція словы ў прыказках. У гэтых словах знайсці апошнюю літару і вызначыць яе парадкавы нумар у алфавіце). Той, хто прапануе вучням заданне, правярае і правільнасць яго выканання).

Сабака Шарык. Я раздам прыказкі, што запісаны на асобных аркушах. Вам патрэбна падумаць над іх зместам, сэнсам, а потым растлумачыць яго прысутным (вучням з АПФР патрэбна назваць другія словы ў прыказках. У гэтых словах знайсці апошнюю літару і вызначыць яе парадкавы нумар у алфавіце). Той, хто прапануе вучням заданне, правярае і правільнасць яго выканання).

Калі вясною на дзень раней ўсё пасееш, то восенню на чатыры тыдні раней ураджай збярэш. Калі ў летні дзень на сонцы добра не палячэшыся, то ў доме зімою з холаду абавязкова натрасесяся.

1. Той, хто рана ўстане, то за дзень шмат зробіць.

2. Без працы не будзе нават і тваім унукам шчасця.

3. Словы ў вялікім мяшку, а справа на маленькім вяршчу.

4. Верабей сам не сее і не жне, але зярнятка клію.

5. Ляніваму каню заўсёды і хвост будзе мяшаць.

Дзед Франак. Я вам раздам карткі, на якіх запісаны прыказкі. Вам трэба за 8 хвілінаў выбраць прыказкі пра працу, прачытаць іх і растлумачыць іх сэнс (дзеці з АПФР тлумачаць сэнс апошняй прыказкі. Той, хто прапануе вучням заданне, правярае і правільнасць яго выканання).

1. Хто любіць працаваць, той не будзе доўга спаць.

2. Спачатку сем разоў вымерай і то не вер.

3. І варона б запела, калі б голас мела.

4. У зімовы дзень і салаўя спяваць не дапросіцца.

5. Хто рана ўстае, таму хлеба дастае.

Дзед Янак. За 15 хвілінаў трэба з прапанаваных на картках слоў скласці прыказкі і растлумачыць іх навучальны змест (вучням з АПФР назваць першыя і апошнія словы ў прыказках і вызначыць у іх колькасць складоў. Той, хто прапануе вучням заданне, правярае і правільнасць яго выканання).

1. Добрая праца заўсёды бывае з мазалямі.

2. Самым смачным хлеб бывае толькі ад сваёй працы.

3. Хто любіць працаваць, таго трэба шанаваць.

4. Праца ў чалавека ніколі здароўя не забірае.

5. Можна памалу, але добра.

6. За добрым гаспадаром і шэрая мышка стане гаспадыняй.

7. Якая ў цябе справа, то такой будзе і слава.

Бабка Лена (класны кіраўнік 6 класа ў нацыянальным касцюме). Цяпер правядзём гульні сярод нашых гледачоў. Гульня называецца «Птушкі з літарай «р»». Прысутныя дзеляцца на 2 каманды. Удзельнікі павінны ўзгадаць прыказкі з назвамі птушак, якіх жыхары вёсак нашай мясцовасці сустракаюць у час працы. Ставіцца ўмова, каб у назве птушкі прысутнічала літара «р». Перамагае тая каманда, якая ўспомніць больш прыказак ці прымавак за 8 хвілінаў. (У багатай хаце і куры часта нясуцца. Быў бы куст, а варона заўсёды знойдзецца. Крумкач крумкачу ніколі вока не выдзеўбе. На сваім сметніку і верабей бывае гаспадаром. Сядзіць, як курыца на насесце.)

Сабака Шарык. Дзеці, я падрыхтаваў прыказкі.

Вядучы (бярэ іх у Шарыка). Аднак у іх канцы згубліся. Давайце, дзеткі,

дапаможам сабачку знайсці іх. Я буду чытаць пачатак прыказкі, а вы дапоўніце яе двума словамі і таксама растлумачыце яе сэнс (вучням з АПФР прапануецца прачытаць і растлумачыць значэнне першай і апошняй прыказкі. На гульнія адводзіцца 12 хвілінаў. Той, хто прапануе вучням заданне, правярае і правільнасць яго выканання).

1. Калі ёсць хлеб у возе, то вядома, што не будзе і бяды... (ў дарозе).

2. Не для таго я хлеб сплёк, каб ён ад мяне за... (парог уцёк.)

3. Праца здароўя... (не адбірае).

4. Лепш будзе крыху зрабіць, чым... (шмат нагаварыць).

5. Самым смачным хлеб бывае толькі ад... (сваёй працы).

Васіль і Марынка (вучні 6 класа). Прывітанне ўсім прысутным! Што за свята ў вас?

(Адказы дзяцей)

Бабка Лена. Мне спадабалася, што вучні ведаюць і ўмеюць аналізаваць прыказкі свайго краю.

Васіль. А мне з Марынкай больш загадкі падабаюцца.

Бабка Лена. Што ж такое загадка?

(Адказы вучняў)

Дзед Франак. Цяпер Марынка і Васіль раздадуць карткі з намаляванымі прыладамі працы. Я буду чытаць загадкі, а вы іх будзеце адгадваць (калі адгадка – прылада жаночай працы, і яе разгадае «сабальва» вучань, то ён падыходзіць да Васіля. Калі мужчынскай – да Марынкi. Той, хто прапануе вучням заданне, правярае і правільнасць яго выканання).

1. Хутка грызе, дробна жуе, сама не глытае. (Пла.)

2. Ручку мае, а не граблі, зямлю рые, але не барана. (Рыдлёўка.)

3. Сам бывае драўляны, а галава ў яго жалезная. (Малаток.)

4. Сеў у вазок і паехаў у аганёк. (Чапля і чыгун.)

5. У мяне ўсяго адно вуха, а нітка доўгая з мяне тырчыць, яна мной кіруе. (Іголкі для шыцця.)

6. Дровы нарыхтоўвае працаўніца руплівая з галавой сталёвай і тулавам драўляным. (Сякера.)

7. Ходзіць, скача па пакоі дзед з барадою, але як няма чым заняцца, то ў куце тады стаіць. (Венік.)

8. Носік сталёвы, а хвосцік ільняны. (Іголкі з ніткаю.)

9. Кланяецца чалавек чорнаму барану, а стаіць баран – на ім сто ран. (Калода, на якой сякуць дровы.)

10. Кручаны, мучаны па зямлі скача. (Венік.)

11. Вялікі волат як па полі пройдзе, так і жыта і пшаніцу збярэ. (Камбай.)

Дзед Янак. У вёсках нашага краю сустракаліся загадкі і на рускай мове. Таму я прапаную вам загадкі на рускай мове, а вам жа неабходна агучыць іх на беларускай. На гэтую працу вам адводзіцца 8 хвілінаў (вучням з АПФР патрэбна назваць апошнія словы ў загадках. У гэтых словах знайсці другую літару і вызначыць яе парадкавы нумар у алфавіце). Над першай загадкай будуць пра-

цаваць нашыя гледачы, над другой – удзельнікі нашага мерапрыемства. Каму трэба слоўнікі, то вазьміце ў мяне. (Той, хто прапануе вучням заданне, правярае і правільнасць яго выканання.)

У них большыя і доўжныя зубы. Они помогаю людям работать на земле. (Грабли.) У іх вялікія і доўгія зубы. Яны на зямлі працаваць людзям дапамагаюць. (Граблі.)

Носик стальной, черешок льняной. (Иголлка з ниткой.) Носік сталёвы, а хвосцік ільняны. (Іголкі з ніткаю.)

Вядучы. Цяпер я раздам карткі з загадкамі і адгадкамі. Аднак у іх прапушчаны словы. Вам трэба за 5 хвілінаў дапоўніць загадкі правільна (вучням з АПФР патрэбна назваць другія словы ў загадках. У гэтых словах знайсці апошнюю літару і вызначыць яе парадкавы нумар у алфавіце).

Сталёвы пёс у... (дрэва, неба, зямлю) ўрос. (Барана.)

У памочніка на агародзе нос выгнуты і доўгі. Галаву нахіліць, то... (вада, напітак, варэнне) адрозу пацяча. (Лейка.)

Сеў у вазок і паехаў у... (пняк, аганёк, дубок). (Чапля і чыгун.)

Бабка Лена. Надшоў час вяртацца нам дамоў. Дзякуй вам, дзеці, і да новай сустрэчы!

Дзед Янак (вешае на дошку плакат і разам з дзецьмі чытае напісаны на ім тэкст). Хто любіць шчыра працаваць, той не мае часу сумаваць! Да пабачэння!

Васіль. І мне таксама хочацца падзякаваць за такую сустрэчу.

Госці і сабака Шарык выходзяць.

Вядучы. Чым мы сёння займаліся і што даведаліся?

(Адказы вучняў)

Вядучы. Успомніце прыказкі, прымаўкі і загадкі, якія вам запамніліся. Чаму?

(Адказы вучняў)

Вядучы. Што ж вам запамнілася больш за ўсё? Чаму? Раскажыце.

(Адказы вучняў)

Вядучы. Малайцы! Помніце, што загадкі, прыказкі з'яўляюцца скарбам нашай малой радзімы, які нам усім патрэбна шанаваць. Цяпер жа я запрашаю на сцэну дырэктара школы для таго, каб ён узнанагародзіў удзельнікаў і актыўных гледачоў.

Дырэктар. Мне спадабалася ваша актыўнасць на гэтым мерапрыемстве. Таму хочацца ўручыць граматы ўсім яго ўдзельнікам і актыўным яго гледачам. Спадзяюся, што такія сустрэчы будуць і далей.

(Адказы дзяцей)

Дырэктар. Шчыры дзякуй за такія адказы. Цяпер жа дазвольце ўручыць вам узнагароды.

(Уручэнне грамад)

Вядучы. Вось і падышла да канца наша сустрэча. Шчыры вам усім дзякуй. І да новых сустрэч!

Склаў Іван ЗАХАРЭВІЧ,
педагаг Зйгердоўскага
дзіцячага сада – сярэдняй школы,
Іўеўскі раён

Яшчэ раз пра сакральныя мясціны беларусаў

Кожны народ мае свае сакральныя месцы, шануе і захоўвае іх. І беларусы не выключэнне. Але ж асабліва сакральныя месцы ў нас сустракаюцца ў тым, што яны не прыхаваныя ў завоблачных вышынях ці ў далёкай далечы, не з'яўляюцца недасягальнымі. У нас сакральныя месцы заўсёды побач.

Беларусу, у адрозненне ад суседзяў, не трэба ўсяго зашмат – ён чалавек сціплы, збоўшага скіраваны не вонкі ў прастору, а ў сябе. У яго і свае адвядзеныя святыя мясціны – прошчы, узгоркі, камяні, дрэвы, азёры.

Прощай дзяды здавён называлі асвечанае месца пры крыніцы з пастаўленай пры ім капліцай. Туды людзі ішлі, каб, памаліўшыся, прасіць пазбаўлення ад хваробаў і ўсялякай бяды, прыносілі што маглі: ручнікі, кветкі, ежу, грошы. Такія месцы ёсць па ўсёй Беларусі. На дрэўцы каля крыніцаў чапляюць збавіцельныя стужачкі. Кажуць, што гэта недатыкальныя дрэвы, і калі яны пасохнуць, дык паліць іх разам з усім прынесеным ліхам. Між тым вогнішча, раней з дуба, а цяпер ужо і з асіны – надзейны ачышчальны сродак ад рознай нечысці. Беларусы да гэтага часу не толькі лічаць дуб, сасну, явар дрэвамі жыцця, але і пасрэднікамі паміж жывымі і памерлымі.

Усё гэта рэшткі звычайна нашых дзядоў. Частка з іх захавалася і да сёння. Вось, прыгадайма старую завяздзёнку зачыняць перад навальніцай юшку ў печы, каб не ўпусціць туды нячысціца. Запаленую маланкай страху, паводле адной з прыкметаў, нельга было тушыць

вадой – толькі малаком. А калі Пярун пацэліць у дуб, дык дрэва стане чароўным: яго абпаленыя грэсачкі выкарыстоўвалі, напрыклад, каб сушыць зубны боль.

У спіс помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны ў нашай краіне ўнесена мноства сакральных месцаў: большасць ледавіковых камянёў, азёры, святыя крыніцы, кашцы, дрэвы, выспы, груды. Падаецца невыпадковай і тая акалічнасць, што большасць з акалічнасці камяні, а таксама пазнейшых сакральных мясцінаў, знаходзяцца менавіта на беларускім баку галоўнага еўрапейскага водападзелу.

Сярод іншых сакральных месцаў асобнае займаюць горы. Але ж якія ў Беларусі горы! Больш пасуюць ім тутэйшыя назвы: кашцы, узгоркі ці пагоркі. Дык вось, амаль усе акалічнасці камяні стаяць на гары. Сакральнае значэнне мелі таксама ўзгоркі, за якімі замацаваліся народныя назвы – Святая гара, Лысая гара. Прычым Лысая гара – гэта назва сакральных узгоркаў, якія абавязкова звязаны з нячысцікам.

Пры дарозе, у лесе ці проста ў гародзе, іншым разам пры багне, напэўна, кожны сустракаў валуны. Шмат іх у нашай старонцы. Але ж ёсць сярод іх асаблівыя, з западзінамі. Знаўцы налічылі такіх болей за 500.

Вось ёсць такі камень і каля вёскі Палашкі Воранаўскага раёна. Пра яго, дарчы, кажучы, што некалі тутэйшы шляхціц забраў валун на свой двор, паклаў пад ганкам. Ці ж у яго не было з кім параіцца, перш чым зрабіць гэт-

Валун каля вёскі Крэмянец

кую благаю справу? Сапраўды кажучы: не рабі ліхога і не бойся нічога. Дык вось, толькі ён пачаў на ганак усходзіць, як яму стала круціць ногі. Крыкам крычыць! У яго і душа апала – зразумеў, што не міне ліха. Худзенька адвёз валун на старое месца, так чакаў паратунку. Але ж бяда не так скоро вылезе, як улезе.

Да гэтых векавых камянёў людзі йдуць і сёння. Прыкладам, валун каля вёскі Крэмянец Лагойскага раёна. У народзе камень называюць Даждзбогам, Богавым камянем, Святым камянем. Да каменя носяць грошы, цукеркі, кветкі і просяць даць дождж.

Іншым разам трапляюцца камяні надта вялікія. У вёскі Волкаўшчына Мёрскага раёна ляжыць глыба даўжынёй 4,4 м, 4,3 м ушыр. Вада, якая збіраецца ў западзіне на гэтым валуне, лічыцца гаючай, дапамагае лекаваць вочы.

Цікава, што каля сакральных камянёў навукоўцы знаходзяць старажытныя, яшчэ акалічнасці могількі.

Дзень без тытуню

У рамках Сусветнага дня адмовы ад курэння 18 лістапада ў бібліятэках Астравецкага раёна праведзены розныя мерапрыемствы, мэтай якіх было прыцягнуць увагу грамадства да гэтай праблемы.

У Варнянскай сельскай бібліятэцы быў арганізаваны конкурс малюнкаў «Ты нас любіш, мы цябе забіваем», а таксама прайшла акцыя «Жыццё без цыгарэт». Валанцёры раздавалі чытачам закладкі «Калі вы кінеце курыць...», знаёмілі з гісторыяй тытуню, расказалі, з якіх прычынаў чалавек курыць і як хутка надыходзіць нікацінавая залежнасць.

Бібліятэкар Міхалішкаўскай сельскай бібліятэкі правяла ў мясцовай школе

для васьмікласнікаў урок-роздам «Хто курыць тытуню, той сам сабе вораг». Увазе ўдзельнікаў была прадстаўлена выстава «Курэнне альбо здароўе? Выбірайце самі». Тут была прадстаўлена літаратура, дзе змешчаныя звесткі аб небяспечнасці курэння і рэкамендацыі па прафілактыцы шкодных звычак. Пад час гутаркі бібліятэкар прывяла прыклады паражэння органаў чалавека, суправаджаючы свой апавед інфармацыйна-ілюстрацыйнымі матэрыяламі. Прысутныя прынялі ўдзел у інтэрактыўнай віктарыне. Было бачна, што падлеткі валодаюць прафілактычнымі ведамі па тэме.

Несумненна, такія мерапрыемствы павышаюць узровень інфармаванасці дзяцей, пераконваюць моладзь

у тым, як неабходна і важна клапаціцца пра сваё здароўе і берагчы яго.

У раённай бібліятэцы падрыхтавалі інфарміну «Дым, які адбірае здароўе». Экспанавалася літаратура, закладкі, памятки і буклеты з інфармацыяй аб гісторыі ўзнікнення тытуню, аб шкодным складзе цыгарэты і аб згубным уплыве нікаціну на здароўе людзей.

Загучалі Астравецкай зямлі галасы

Добрай традыцыяй сталі сустрэчы літаратурнага аб'яднання «Астравецкай зямлі галасы». Вось і 19 лістапада таленты Астравецчыны сабраліся ў чытальнай зале раённай бібліятэкі.

На гэты раз для сустрэчы была асабліва нагода – дзень нараджэння сяброў літаб'яднання Капіталіны Пятроўскай і Людмілы Кухарэвіч. Кожная мае свой скарб – безліч таленавітых і глыбокіх твораў, якія палюбіліся чытачам. Да свята бібліятэкар падрыхтавала выставы «І лёг радок на белы ліст паперы» і «Паэтычнае майстэрства Людмілы Кухарэвіч», якія распавялі прысутным пра жыццёвы і творчы шлях чытачак. Сябры літаб'яднання выказалі шчырыя віншаванні, падзякавалі за іх дзейнасць, прыгадалі вясёлыя моманты з жыцця.

За кубкам гарбаты пісьменніца Астравецчыны гутарылі, спрачаліся, абмяркоўвалі літаратурныя навінкі. Адной з такіх навінак стала кніга «Времена года – 2» К. Пя-

троўскай. Паэтэса расказала пра творы, што ўвайшлі ў кнігу. Некаторыя вершы навеяныя ўспамінамі, некаторыя – новымі людзьмі і сустрэчамі. Зразумела адно – кожны па-свойму незвычайны.

Трэба дадаць, што сябры нашага літаб'яднання сталі сапраўднай дружнай сям'ёй, якая перажывае разам кожную падзею.

Ведаць правы і абавязкі

Пра абавязкі і правы ведае кожны грамадзянін.

20 лістапада бібліятэкар Міхалішкаўскай сельскай бібліятэкі Вольга Багдановіч наведвала мясцовую школу і правяла для маленькіх грамадзянаў правую гульні-віктарыну «Правы свае ведай, пра абавязкі не забывай».

Яна падрыхтавала для юных чытачоў цікавыя пытанні і заданні. Малодшыя школьнікі з радасцю ўключыліся ў абмеркаванне гэтай складанай праблемы, якая цяпер набыла незвычайна вострую актуальнасць, думалі, разважалі, спрабавалі дыскусіаваць. Мерапрыемства было карысным для ўсіх удзельнікаў.

Вольга ЗЯНЧОЎСКАЯ,
бібліятэкар
Астравецкай раённай бібліятэкі

СНЕЖАНЬ

10 – Алесь Каско (Аляксандр Канстанцінавіч; 1951, Ганцавіцкі р-н – 2017), паэт, перакладчык, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1995), Мядовай літаратурнай прэміі (2001), Літаратурнай прэміі імя У. Калеснікі (2008) – 70 гадоў з дня нараджэння.

11 – Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы (Мінск; 1991) – 30 гадоў з часу стварэння.

13 – Мікола Маляўка (Мікалай Аляксандравіч; 1941, Стаўбцоўскі р-н), паэт, перакладчык, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (1997), Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1992), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2002) – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Аляксандравіч Сцяпан Хусейнавіч (1921, Капыль – 1986), літаратуразнаўца, крытык, пісьменнік, краязнаўца, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

17 – Дорскі Іосіф Львовіч (1911, Мінск – 1964), тэатральны дзеяч, драматург, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

17 – Дубінка Вячаслаў Андрэвіч (1941, Слуцк – 2010), пісьменнік, дзеяч народнага мастацтва, фатограф – 80 гадоў з дня нараджэння.

19 – Палянкоў Мікалай Сцяпанавіч (1921, Барань – 2005), жывапісец – 100 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 44

Уздоўж: 1. Хларафіл. 4. Зазімак. 8. Клён. 9. Парк. 11. Наваколле. 12. Ліпа. 14. Лаза. 16. Лес. 17. Сад. 20. Смак. 21. Стол. 26. Паўзімнік. 28. Клоп. 29. Сола. 30. Мешанка. 31. Спадчына.

Упоперак: 2. Авёс. 3. Фінал. 5. Зямля. 6. Апад. 7. Рукі. 8. Казляк. 10. Камары. 13. Паветра. 15. Адрасат. 18. Лісток. 19. Золата. 22. Сазан. 23. Піва. 24. Ліска. 25. Воле. 27. Ноты.

«Mercedes» з ватойкамі

Адзін ганарысты хлопцёў у тэа, ужо далёкі і ліхія дзевянностыя гады, захацеў прыдбаць сабе легкавы аўтамабіль. І, канечне ж, іншаземны. Бо ў яго суседа быў «Масквіч», што падбуртвала Васіка пляваць праз губы: «Хіба ж гэта машына?» І маці яго Матруна строіла кепкі з той машыны, кажучы, што трэба гэтаму суседу падцерці нос толькі іншамаркай. Праз тыдзень пасля таго, як Васік атрымаў у ДАІ пасведчанне вадзіцеля, было вырашана ехаць у сталіцу на аўтарынак. Для кансультацыяў былі запрошаны два мясцовыя «знаўцы», якія штось разумелі ў машынах. Адрпраўляючы іх у дарогу, Матруна зняважліва зірнула на суседзяў, маўляў, пабачыце, якую машыну купіць мой сыноч!

Бліжэй да вечара каля іх двара спыніўся чырвоны «Mercedes», з якога вылез

Васік. Ад гонару на яго твары зіхацела шырачэзная ўсмешка, а з вачэй проста палілася фанабэрыя, калі зірнуў на суседаў «Масквіч». Маці, выскачыўшы з хаты, хуценька адчыніла вароты, і машына ўрачыста заехала ў двор. Кансультанты, павылазіўшы з яе, хадзілі вакол, ляпалі па крылах, адчынялі багажнік і маторны адсек, паказваючы жанчыне салон і хвалачы, якую ж добрую машыну прыдбаў Васік з іх дапамогай. «Ай, ладная машына, цётка Матруна! Ай, ладная!» – раз-пораз гаварылі яны. Праз некалькі хвілінаў уся каманда дружна падалася ў хату, каб абыць пакупку. Ужо вечаэрэла, калі павесялелая кампанія выйшла з хаты, выціраючы вусны рукамі, і спынілася каля машыны, штосьці весела кажучы і пастукваючы далонямі па яе бліскачэй чырвані.

Раніцай Васік адчыніў дзверцы сваёй іншамаркі і зірнуў у двор да суседа: ці той бачыць, як ён усаджваецца за руль. Ад гонару яго проста распарала, бы індыка. Але сусед нават не глядзеў у яго бок, бо быў нецікаўны да чужога добра чалавек, радуючыся таму, што мае сам.

Праз тыдзень адзін з кансультантаў прапанаваў Васіку апрацаваць днішча машыны, каб не ржавела, запраسیўшы яго да сябе ў гараж. І вось ужо кіпіць праца над «Mercedes». І так яна «закіпела», што пачалі... правальвацца маленькія дзірачкі на корпусе аўтамабіля. Далей – болей. Давялося ўжо электразваркай спрабаваць заварыць тыя дзіркі. Але чым больш заварвалі, тым болей іх з'яўлялася. І ўжо сапраўдны шок атрымалі і Васік, і яго намагатыя, калі замест металічнага днішча ўбачылі скручаныя і па-майстэрску ўладкаваныя адзін каля аднаго... кавалкі старых ватовак. «Майстры», якія прадавалі гнілую машыну, зрабілі ўсё так віртуозна, што нікому і ў галаву не прыйшло пастукаць па неметалічным днішчы. Сябры-кансультанты чухалі патыліцы, не ведаючы, што й казаць. Ім было і ніякавата, і сорамна за сваю некампетэнтнасць. Праз пэўны час збучвалая машына была нежак заварана, залеплена, зафарбавана і прададзена за меншую цану. У двор да суседа ні маці, ні яе сыноч болей так ганарліва не пазіралі, а адвядзілі вочы.

Валанціна БЯБКО-АЛЯШКЕВІЧ, в. Радкава, Салігорскі раён

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

РАДЗІНЫ (заканчэнне артыкула). На радзіны выконваліся абрадавыя радзінныя песні, прысвечаныя парадзісе, яе мужу, кумам, бабцы-павітусе. Абрадавыя песні былі арганічна ўключаныя ў ход радзінаў, папярэднічалі пэўнаму абрадаваму дзеянню або тлумачылі яго. На радзінах гучалі прыказкі, прымаўкі, жарты, разнастайныя пажаданні нованароджанаму, яго бацькам, у якіх знайшлі адлюстраванне маральныя нормы і каштоўнасці арыентацыі беларускага сялянства. На працягу абраду гасці імкнуліся не звяртаць на нованароджанага ніякай увагі, каб «не сурочыць» яго. На радзіны таксама, як і ў вясельных гульнях, было распаўсюджана пераапрапанан-

не: так званыя «зазеланыя» разыгрывалі разнастайныя жартоўныя сцэны. Асабліва ў час падзелу бабінай кашы (уносілі спачатку гаршчок з катом, пеўнем, бульбай, бураком і прапаноўвалі купіць гэтую «кашу» за вялікі грошы). У Беларусі, калі падавалі бабіну кашу, упрыгожаную вялікімі папяровымі кветкамі, хто-небудзь з «зазеланых» браў сякеру і ішоў «лес сячы на кашы». Часта адзін з удзельнікаў пераапрапануе ў «бусла» (надзяваў вывернуты кажух, рукавы якога звязвалі за галавой). «Бусел» віншаваў бацькоў нованароджанага, абяцаў прыносіць ім дзіцяці штогод. Звычайна падзел бабінай кашы азначаў канец святкавання радзінаў. Але ў паўноч-

на-ўсходніх, цэнтральных і паўднёва-ўсходніх рэгіёнах Беларусі быў спецыяльны завяршальны абрад пад назвай «цягаць бабу на баране». Гасці выходзілі на двор, рыхталі санкі ці калёсы, на якіх клалі зуб'ём уніз барану, засланую кажухом, садзілі бабу і везлі па вуліцы дахаты. У больш раннія часы ў абрадзе выкарыстоўвалі толькі барану, пакрытую кажухом, што ў народзе ўспрымалася як сімвал аховы ад «злых сілаў» і пажадання багацця. Часам бабу упрыгожвалі каснікмі, пер'ём, гасці вымазвалі сабе твар сажай, спявалі, крычалі, білі палкамі ў пустыя вёдры і г.д. Бабка-павітуха пасля гэтага частавала ўсіх прысутных за свой кошт. У канцы XIX – пачатку XX ст. у радзіннай абраднасці прасочваліся сацыяльны і культурныя традыцыі, якія грунтваліся на прынцыпах патрыярхальнай сям'і. У святкаванні радзінаў цесна перапляліся старажытныя язычніцкія элементы, звязаныя з культам розных духаў

(ахукванне часнаком, абвязванне чырвонай ніткай, выкіданне плаці «нячыстай сіле» на скрыжаванні дарог, на мосце і г.д.) і царкоўная абраднасць (хрышчэнне).

У наш час радзіны таксама шырока адзначаюцца. У трансфармаваным выглядзе ў іх захоўваюцца шматлікія традыцыйныя абрадавыя элементы, у першую чаргу гуманістычнага характару, якія дапамагаюць людзям адзначыць нараджэнне чалавека і падтрымліваць добрыя сяброўскія і суседскія стасункі. Афіцыйная рэгістрацыя нованароджаных як найбольш характэрная рыса сучаснай радзіннай абраднасці мае дзве формы праяўлення: звычайная рэгістрацыя без абрадавых дзеянняў і ўрачыстая рэгістрацыя, якая мае рытуальна-святочны характар (абрад імянарэчэння).

РАДЗІЮЖКА – поспілка з грубай ільняной пражы, вытканая ў чатыры ніты і шытая з дзвюх полак; тое, што і дзіркуа. Лакальная назва дзіркуа.